

Zivatarok őrtornyában

Hogy készülnek az időjárás *hőferei* –
Léggömb tizenhét méter
magasban – Sütött-e a nap 1920.
április 12-én, délután három óra hét
perckor?

Minekelőtte belépünk a Meteorológiai Intézetbe, a kapun szemünkbe ötlük egy kifüggesztett cédula:

„Zivataros idő várható, jelentékeny hősüllyedéssel.”

Ez a szokott időjósítás, melyet az újságok közölnek. De itt a Kitaybel Pál utcában sokkal jelentősebbnek látszik, sokkal félelmetesebbnek.

Az a nap, melyen látogatásunk történik, véletlenül szombat, s így bizonyos fenyegetést tartalmaz a vasárnapi kirándulók számára, vészt hirdet a porcelán nadragoknak, fehér cipőknek, könnyű blúzoknak és új szoknyáknak.

Hivatalos zordságában mintegy az égiháború kitörésének plakátja ez az égi hadügyminisztérium falán, mely értésére adja az alattvalóknak, hogy az ég és föld között megszűnt a diplomáciai viszony, bármelyik pillanatban fölvonulhat az égi tüzéség, a szelek rohamcsapata, az ellenségeskedés pedig akármikor megkezdődhet.

•

Künn a folyosón áll egy elavult, már múzeumba, lomtárba való viharmérő, melyet kegyeletből tartanak itten, hogy a múlt sok kísérletezésének, immár céltalanná vált elmésségének hódoljanak.

A legtöbb műszer, mely ma is használatos, angol találmány: Monroe és Dreies nevéhez fűződik. Ez itt a légnyomást mutatja. Amaz egy üvegalitka, a szél másodpernyi sebességét jelzi, s amikor a fergeteg vágat, ez a kis szélkakas itt benn nyugtalankodik. Emez a szerkezet, mely egy tolltartóhoz hasonlatos, a szél irányáról tájékoztat bennünket. Mihelyt a fölöttünk lógó

égben fölborul a rend, ezek a csupaélő, bakterkedő szerszámok lázassá válnak, idegeskednek, és pontról pontra tükrözik, mi történik ott künn. Mind-egyikben a villamosság munkál. Tudós kalauzunk, Szalay László, az intézet egyik igazgatója ezt mondja:

– A villamosságban annak idején nemigen bizakodtak. 1874-ben megjelent egy könyv: *Buch der Erfindungen*. Itt azt olvassuk, hogy a villamossági kísérletek teljesen hiábavalók (!), legokosabb abbahagyni őket (!). Akkor történt ez a kijelentés, amikor a Néván villamosmotorral kísérleteztek ...

•

Hogy jönnek létre azok az időjelentések, melyeket az időjárás hadijelentéseinek tekinthetünk, afféle *höferek*nek, melyek száz százalékosan tartalmazzák az igazságot?

Az egész országban (minden városban, minden faluban) vannak megfigyelők, akik a csapadékról, a hőmérsékletről pontos jelentéseket küldenek. (A háború előtt még több műkedvelő működött, mint manapság.) Ezenkívül a világ minden meteorológiai intézete rendelkezik egy rádióleadóval és felvevővel, s a nap egy meghatározott órájában-percében Morse-jelekkel közli észleleteit az egész földgolyóval. Így a világ meteorológiai intézetei állandó és közvetlen érintkezésben vannak egymással, kicserélik munkájuk eredményét. Csak ily módon lehet pontos jóslatokat készíteni.

Minden második hónapban a külföldi intézetekkel együttesen kísérleti léggömböket eresztenek föl. Mi a Mátyásföldről. Ezeknek a léggömböknek átmérője két méter, alumínium műszereket visznek magukkal a magasba, hőmérőket, légsúlymérőket stb, s ejtőernyőkkel vannak ellátva.

A léggömbök közül egy tizennyolcezer méter magasra jutott föl. (Ez volt a magassági rekord.) A hőmérő hatvannyolc fok hideget mutatott.

•

Kilencvenkét lépcsőn megyünk föl a toronyba.

Van itt egy üveggömb, körülötte kék kartonpapír, melyre a nap percről-percre ráírja az útját, mintegy otthagya a fényképét és rádiogrammját, mégpedig úgy, hogy a lencse gyújtópontja megfakítja, kiégeti a papírszalagot, amennyiben a nap süt, s ha esik az eső, vagy borongós az idő, a szalag változatlanul kék marad. A szalagokat az intézet megőrzi.

Így tehát, ha egy történetírónak pontos adatra van szüksége, s azt óhajtja megtudni, hogy például 1920. április 12-én három óra hét perckor esett-e az

eső, vagy sütt-e a nap, egyszerűen az intézethez kell fordulnia, s ott teljesen megbízható, kétségbevonhatatlan választ kap.

– Ennek – mondja kalauzunk – különösen a pörökben veszik hasznát. Soffőrök gyakran állítják, hogy a szerencsétlenség oka az volt, hogy a talaj csúszott, esett az eső. Viszont a szalagról kiderül, hogy akkor javában sütt a nap.

•

A meteorológiával nálunk báró Eötvös minisztersége óta foglalkoznak tudományosan, s az intézetet Konkoly Thege Miklós kezdte építeni 1900-ban.

Az időjárás célja nem csak tudományos, de elsősorban gazdasági. Nálunk azonban a gazdák még mindig kötve hisznek az időjárásban. A „legöregebb emberek” véleményét többre becsülik, holott a „legöregebb emberek” – amint unos-untalan kiderül – majdnem mindig tévednek. Nem mérkőzhetnek a tudomány fegyverével.

•

Lenn felhő-fényképeket bámulunk meg. Csodálatos finom lepel-felhőket látunk, palást-felhőket, gomolyag-felhőket, sávos felhőket, s egy egészen ritka felhő-alakzatot is, egy emlős felhőt. A felhők – az ég költészete.

A kertben csapadékmérők, esőmérők, kisugárzásmérők, melyeket este állítanak föl, hogy velük észleljék, milyen hőt árasztott a Nap a Földre.

Egy hőmérőt öt méter mélységből húznak ki a földből.

•

Milyen rejtélyes ez az intézet. Bagolyvár, boszorkánykonyha, elvarázsolt kastély ...

1930. július 1., kedd, 4. old.